

Civilna služba u Srbiji i Crnoj Gori – godinu dana posle

April 2005.

Milićević Petar, Predsednik beogradske kancelarije Evropskog biroa za prigovor savesti

Ključne reči: vojska, reforma, vojnik, regrut, civilni rok, mladi, srbija, crna gora

Citiranje: Milićević, P. 2005. *Civilna služba u Srbiji i Crnoj Gori – godinu dana posle*. [e-book] Beograd: Centar za civilno-vojne odnose.

Pravo na prigovor savesti se sastoji od prava odbijanja učešća u vojnim operacijama države. Za sada je međunarodnim dokumentima priznato pravo mogućnosti izbora alternativne ili zamenske službe za sve građane koji podležu vojnoj ili drugoj obuci koja uključuje upotrebu oružja, a kojima savest to ne dozvoljava iz bilo kojih razloga. Takva služba se naziva civilnom službom u većini međunarodnih dokumenata.

Postoji i širi koncept prigovora savesti koji je sve popularniji i sastoji se u odbijanju bilo kakvog nasilja ili učestvovanja pri mogućem nasilju. Primeri koji ukazuju na razvoj novih standarda u okviru koncepta prigovora savesti su predlozi zakona u oblasti fiskalnog prigovora (upotrebe dela poreza koji ide za naoružanje u mirovne svrhe) kao što su: Italija, Nemačka, Belgija, Australija, Kanada, Ujedinjeno Kraljevstvo itd. Slične kampanje i lobiranja se vode i na međunarodnom nivou najviše od strane organizacija koje imaju konsultativni status pri Ujedinjenim nacijama (CPTI, Quaker council, WRI).

U Srbiji i Crnoj Gori civilna služba je prvi put zaživela u praksi 22. decembra 2003. godine – tada je prvi prigovarač otišao u civilnu službu. Do danas, više od 16.000 regruta se prijavilo, a brojni su već i upućeni na ovakvo služenje vojnog roka. Međutim i danas postoji dosta nedoumica oko daljeg razvoja ovog instituta, pogotovu u vezi sa usklađivanjem sa međunarodnim standardima iz ove oblasti i potrebama društva.

Civilna služba se odvija na osnovu dva zvanična akta: Uredbi o vršenju vojne obaveze sa izmenama i dopunama (Sl. list SCG 37/03 od 26.08.2003) koju je doneo Savet ministara i Uputstvu o primeni odredaba Uredbe o vršenju vojne obaveze koje se odnose na civilnu službu (Sl. vojni list 31/03 od 03.11.2003).

Već to što je jedan od dokumenata akt Ministarstva odbrane SCG i što je nemoguće upoznati se sa njegovim sadržajem (ne zna se da li ima status javnog dokumenta ili dokumenta sa ograničenim pristupom) stvara određene probleme koji proizilaze iz različitih tumačenja ili nepoštovanja prava datih ovim dokumentom.

Predviđeno je da se civilna služba odvija u spasilačkim, humanitarnim, zdravstvenim i drugim ustanovama od javnog interesa. U više od 575 ustanova na teritoriji Srbije i Crne Gore organizovana je civilna služba, a većina njih dospela je na listu u periodu između stupanja na snagu Uredbe o vršenju vojne obaveze i Uputstva ministra odbrane o primeni Uredbe. U trenutku poslednjeg proširenja liste ustanova, broj prigovarača savesti je bio 1.500 dok je danas 16.000 regruta zainteresovano za civilnu službu.

Pored porasta broja prigovarača, sve je više i ustanova i organizacija koje su zainteresovane za angažovanje prigovarača savesti, koje pritom nemaju nikakve informacije od Ministarstva odbrane ili

njihovih nadležnih ministarstava. Regruti čekaju duže od šest meseci da budu upućeni u civilnu službu, a mnoge ustanove su odbijene ili duže od devet meseci čekaju bilo kakav odgovor od nadležnih institucija. Najnoviji primeri odbijanja ustanova (Kulturni centar Studentskog grada, Srpsko narodno pozorište u Novom Sadu, univerziteti u Novom Sadu i Beogradu, itd) dokazuju da nadležne institucije i druge javne ustanove (pogotovo prosvetne i kulturne) imaju različite potrebe za razvojem civilne službe. Navedene institucije dobile su negativan odgovor od Ministarstva odbrane, sa obrazloženjem da se u ovim institucijama ne odvija društveno koristan rad.

Većina ostalih ustanova, koje su pokazale interesovanje za civilnu službu, nemaju nikakve povratne informacije od državnih organa, niti ih je iko obavestio o proceduri apliciranja i načinima odvijanja, kao i modelima razvoja civilne službe, osim građanske i neprofitne organizacije. Nije organizovana edukacija odgovornih osoba u ustanovama o: pravima i obavezama prigovarača savesti, održivim modelima civilne službe i primerima dobre prakse u Evropi, mogućnostima zloupotrebe i kršenja prava tokom civilne službe. Pokazalo se da je ona neophodna.

Poseban problem je to što je odnos prema regrutima koji su zainteresovani ili su se već odlučili za civilnu službu sve više različit od načina postupanja prema onima koji žele da odsluže vojni rok. Na primer, već od trenutka kada dobije poziv da se javi vojnom odseku, regrut se nigde ne može zvanično obavestiti o pravu na prigovor savesti i mogućnostima odvijanja civilne službe. Dodatno, prava i obaveze regruta i prigovarača savesti regulisana su dokumentima koji nisu javni (uputstvo ministra odbrane i naređenje Generalštaba da se u civilnu službu mogu uputiti samo regruti rođeni 1977. i 1976. godine, od septembra 2004) ili dokumentima koji su u koliziji sa Zakonom o univerzitetu i Zakonom o VSCG (naređenje vojnim odsecima da se obnova apsolventskog roka ne smatra razlogom za odlaganje vojne obaveze, od decembra 2004). Često se čak i iz vojnih odseka dobijaju polutačne ili veoma nejasne informacije. Zbog opšte konfuzije o pravu na informisanje u oblasti prigovora savesti i alternativnoj ili civilnoj službi, informisanje o ovim pitanjima uopšte nije zaživelo u praksi.

Obavljanje civilne službe u većini ustanova ima odlike prave alternativne ili civilne službe. Brojni su uspešni primeri dobrog društveno korisnog i humanitarnog rada uz pojačan lični angažman prigovarača u pomoći ustanovi i korisnicima usluga koje data ustanova pruža. Najbolji rezultati se vide u nekim centrima za socijalni rad, centrima za brigu o deci i omladini i drugim ustanovama, koje se bave poboljšanjem uslova života ugroženih društvenih grupa.

Medjutim, sve je više ustanova u kojima civilna služba ima karakter vrlo lošeg prinudnog rada i gde je odnos prema prigovaračima degradirajući. U nekoliko bolnica u Srbiji, prigovarači su upućivani na teške fizičke poslove, pa i na poslove kojima se ugrožava zdravlje prigovarača bez potrebne obuke i zaštite na radu. Time se direktno krše odredbe po kojima se prigovarači savesti upućuju u civilnu službu na poslove u skladu sa obrazovanjem, naklonostima i opredeljenjem i po kojima se u toku odvijanja civilne službe moraju poštovati sve odredbe zakona, podzakonskih akata i internih pravilnika o zaštiti na radu. U većini ustanova, prigovarači ne dobijaju posao u skladu sa svojim obrazovanjem. Oni su pod stalnom pretnjom da će biti upućeni u vojnu službu ako ne budu izvršavali svoja radna zaduženja iako je ova vrsta kazne predviđena za gruba kršenja radnih zaduženja ili učinjena krivična dela tokom civilne službe. Naglašavam da na rešenje o upućivanju u vojnu službu prigovarači nemaju pravo žalbe, što je protivno pravnom načelu o dvostepenosti postupka i adekvatnoj upravnoj i sudskoj zaštiti, garantovanoj i Ustavnom poveljom i međunarodnim pravnim standardima. Primer usklađivanja rada prigovarača savesti sa radnim zaduženjima u civilnoj službi bila bi Hrvatska, gde su propisane radne pozicije koje prigovarač može izvršavati.

Ove godine navršava se tri godine od ulaska u Savet Evrope, što je rok da se usvoji poseban zakon o civilnoj službi koji bi primenio sve standarde Saveta Evrope po ovom pitanju (civilna administracija alternativne službe, pravo na informisanje, jednak tretman, zabrana kažnjivog i prinudnog karaktera civilne službe, pravo žalbe, itd).

To što smo među poslednjima uveli institut civilne službe, pa postoje primeri dobre prakse iz Evrope i što već imamo i dobra i loša iskustva iz prve generacije prigovarača u Srbiji i Crnoj Gori, možemo koristiti u ubrzanom daljem razvoju i usklađivanju ovog instituta sa zahtevima društva i međunarodnim standardima.

¹ Podaci korišćeni za izradu ovog članka su dobijeni tokom rada Info-call centra za prigovor savesti EBCO Balkan i pravo objavljivanja izvora informacija zadržava EBCO Balkan.

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Gundulićev venac 48, 11000 Beograd

Tel: 011 | 3287 226; 011 | 3287 334

Email: office@ccmr-bg.org

www.ccmr-bg.org | www.bezbednost.org